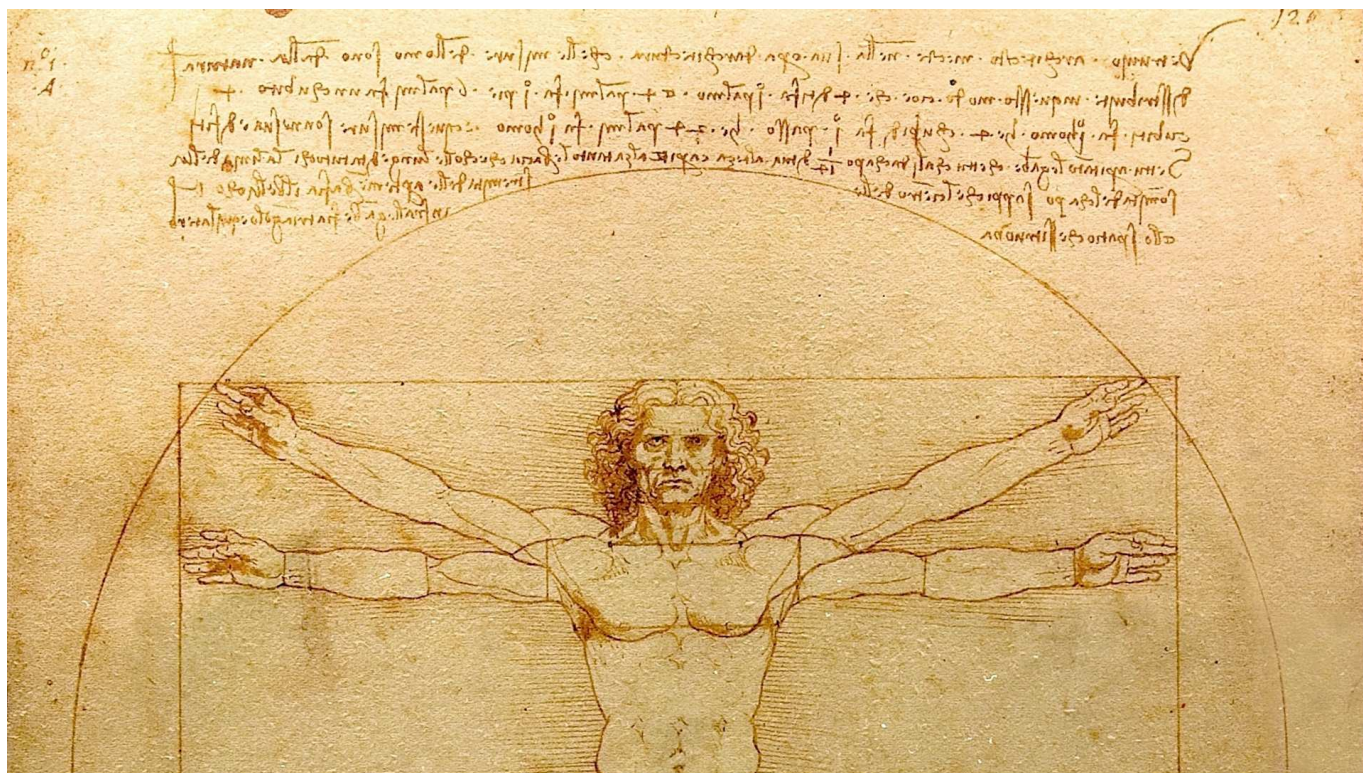

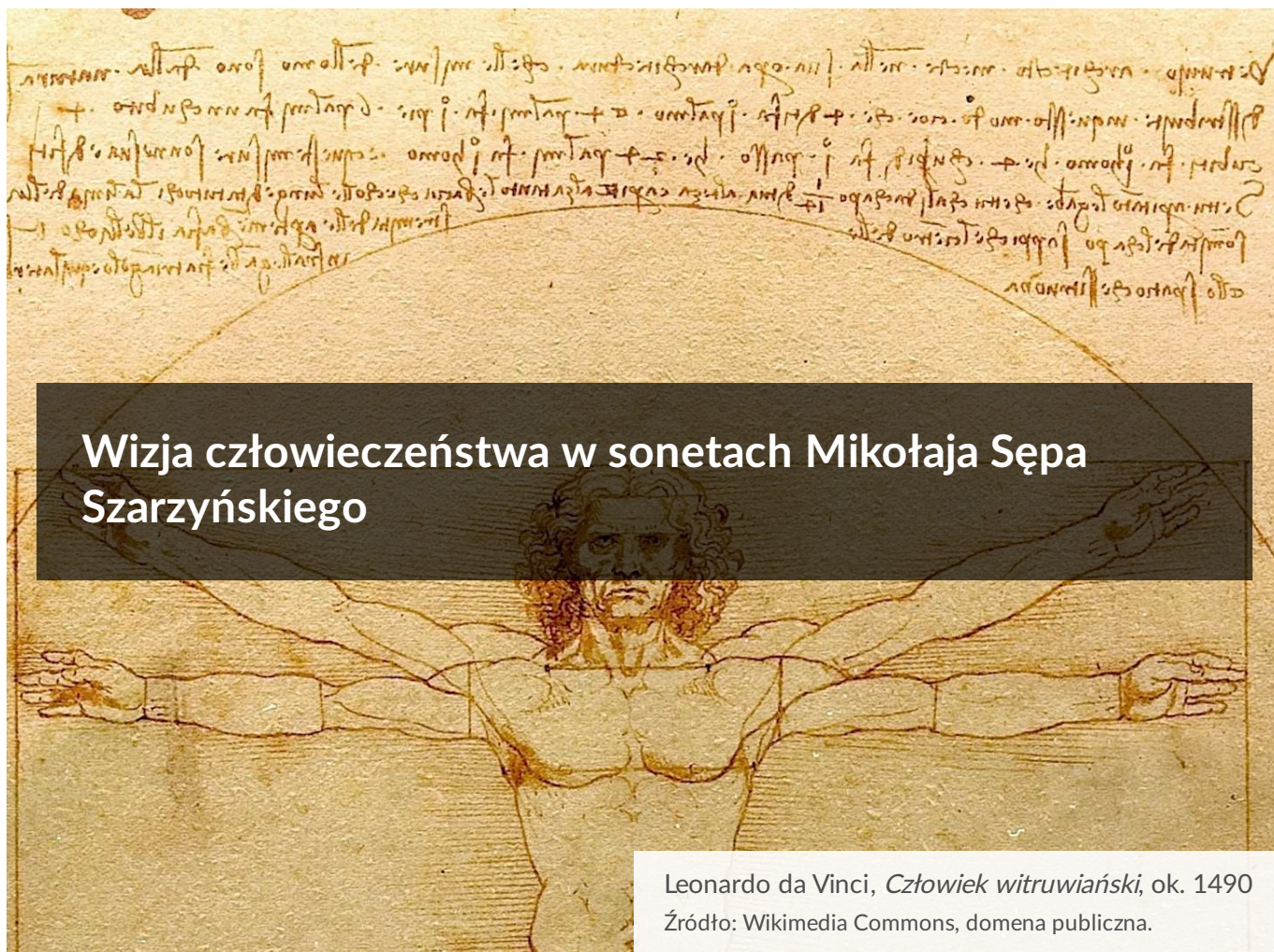
Wizja człowieczeństwa w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Prezentacja TED](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Erazm z Rotterdamu, *De libero arbitrio Diatribe seu collatio per Desiderium Erasmus Roterodamum*, Lipszigi 1910. Cytat za: Krzysztof Mrowcewicz, *Czemu wolność mamy? Antynomie wolności w poezji Jana Kochanowskiego i Mikołaja Sępa Szarzyńskiego*, Wrocław 1987, s. 204.
- Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet II: Na one słowa Jopowe: Homo natus de muliere, brevi vivens tempore etc*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 50.

- Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Pieśń II. O rządzie Bożym na świecie*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 54.
- Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet III: Do naświętszej Panny*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 50–51.
- Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet I: O krótkości i niepewności na świecie żywota człowieka*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 49.
- Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet V: O nietrwałej miłości rzeczy świata tego*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 51–52.
- Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet IV: O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 51.
- Źródło: Krzysztof Mrowcewicz, *Czemu wolność mamy? Antynomie wolności w poezji Jana Kochanowskiego i Mikołaja Sępa Szarzyńskiego*, Wrocław 1987, s. 209.
- Źródło: *Słownik języka polskiego*, t. 1, red. Mieczysław Szymczak, Warszawa 1988, s. 339.
- Źródło: *Sonet VI: Do Pana Mikołaja Tomickiego*, [w:] Mikołaj Sęp-Szarzyński, *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. Krzysztof Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 52.
- Źródło: Mikołaj Sęp-Szarzyński, *Sonet V: O nietrwałej miłości rzeczy świata tego*.
- Źródło: *[Ciężko nie kochać...]*, [w:] Anakreont, *Anakreont I anakreontyki*, tłum. Jerzy Danielewicz, Warszawa 1987, s. 55.

Wizja człowieczeństwa w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego

Leonardo da Vinci, *Człowiek witruwiański*, ok. 1490

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Mikołaj Sęp Szarzyński swoje wyobrażenia na temat człowieczeństwa opierał przede wszystkim na Biblii. W Piśmie Świętym określa się człowieka jako koronę stworzenia. W biblijnych księgach takiemu postrzeganiu ludzi towarzyszy przekonanie, że egzystencja ziemská to marność, a jedną z głównych cech naszej natury jest skłonność do grzechu. Jak pogodzić tak odmienne opinie dotyczące człowieka? I jakie konsekwencje mogą wynikać z – wydawałoby się: niemożliwej do pogodzenia – typowej dla istoty ludzkiej, niespójności, polegającej na przeznaczeniu do panowania nad całym światem przy jednoczesnej predylekcji potomków Adama i Ewy do czynienia zła? Temu paradoksowi niemal wszystkie swoje sonety poświęcił Mikołaj Sęp Szarzyński.

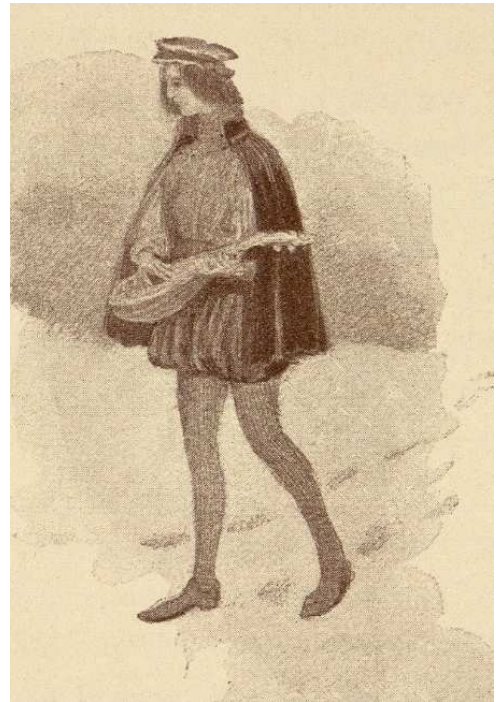
Twoje cele

- Porównasz dwa typy miłości opisane w *Sonecie V: O nietrwałej miłości rzeczy świata tego* Mikołaja Sępa Szarzyńskiego oraz opiszesz konsekwencje dążenia ludzi do zdobycia ziemskich wartości.
- Scharakteryzujesz przedstawionego w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego człowieka jako istotę złożoną ze sfery cielesnej i duchowej.
- Scharakteryzujesz wizję człowieczeństwa obecną w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.

Przeczytaj

Człowiek jako przedmiot badań naukowych

Istota ludzka jest przedmiotem badań wielu dziedzin nauki. Wśród fundamentalnych pytań dotyczących człowieka są także te, które odnoszą się do jego pochodzenia jako gatunku, cech odróżniających go od innych organizmów żywych, sensu istnienia. Do dyscyplin koncentrujących się na ludzkiej sferze intelektualnej i duchowej należą: filozofia, antropologia, socjologia czy teologia. Prezentują one różne, niekiedy sprzeczne względem siebie wizje człowieczeństwa. Natomiast samo „człowieczeństwo” definiowane jest jako:

Adam Krechowicki, *Wyobrażenie postaci Mikołaja Sępa Szarzyńskiego jako młodego poety*, ok. 1896
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

“ **Słownik języka polskiego**
natura ludzka, istotne cechy
człowieka, godność ludzka; bycie
człowiekiem.

Źródło: *Słownik języka polskiego*, t. 1, red. Mieczysław Szymczak, Warszawa 1988, s. 339.

W słownikowej definicji nie pojawiają się aspekty duchowe, ale należy je brać pod uwagę, gdy omawia się cechy natury ludzkiej. Wiążą się one ze sferą religijną i z wierzeniami, które dotyczą np. powstania kosmosu, relacji między bogami czy Bogiem a ludźmi, ustalenia, na czym polega dobro i zło itp.

Wizja człowieczeństwa w czasach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego

Aby odpowiedzieć na pytanie o genezę i sens istnienia człowieka jako gatunku, należy m.in. rozstrzygnąć, czy świat, w którym funkcjonują ludzie, został stworzony przez istoty nadnaturalne, czy też jego istnienie można wytłumaczyć, nie odwołując się do wiary. Wprawdzie ta druga postawa pojawiała się już w antyku, jednak od starożytności do XVI stulecia zdecydowanie dominowała pierwsza z nich. Świat bez Boga wydawał się zdecydowanej większości Europejczyków żyjących w dobie renesansu czy baroku – niemożliwy, a źródła takiego przekonania tkwiły w religii chrześcijańskiej.

Teza o istnieniu Boga, jego sprawczym działaniu polegającym na stworzeniu kosmosu oraz ingerowaniu w dzieje ludzkości stanowiła podstawę do rozważań na temat kondycji ludzkiej. Kwestią dyskutowaną przez teologów i filozofów było natomiast to, czy człowiek może poprzez swoje postępowanie podczas ziemskiego życia osiągnąć główny cel egzystencji, czyli zbawienie. Poszukiwanie odpowiedzi na to pytanie wiązało się z rozstrzygnięciem kolejnego problemu: czy przynależna człowiekowi wolna wola prowadzi go do dobra czy zła.

Jeden z najważniejszych humanistów europejskich, [Erazm z Rotterdamu](#), w swojej definicji wolnej woli stwierdzał:

((Erazm z Rotterdamu

De libero arbitrio Diatribe seu collatio per Desiderium Erasmus Roterodamum

Dalej rozumiemy w tym miejscu przez wolną wolę siłę ludzkiej woli, dzięki której człowiek może się zwrócić ku temu, co prowadzi do wiekuistego zbawienia, lub się od tego odwrócić.

Źródło: Erazm z Rotterdamu, *De libero arbitrio Diatribe seu collatio per Desiderium Erasmus Roterodamum*, Lipsk 1910.
Cytat za: Krzysztof Mrowcewicz, *Czemu wolność mamy? Antynomie wolności w poezji Jana Kochanowskiego i Mikołaja Sępa Szarzyńskiego*, Wrocław 1987, s. 204.

Zdecydowanie mniej (trudnego) optymizmu znaleźć można w teologicznych dziełach [Marcina Lutra](#).

((Krzysztof Mrowcewicz

Czemu wolność mamy? Antynomie wolności w poezji Jana Kochanowskiego i Mikołaja Sępa Szarzyńskiego

Luter nazywa wolę ludzką niewolną, ponieważ jest ona organem innej woli – Boga lub szatana [...]; u Erazma zło jest wynikiem braku prawdziwej mądrości, jest poza człowiekiem, i człowiek może powiedzieć mu „nie”, jest bowiem wolny i rozumny – u Lutra zło jest w samym człowieku, w jego woli, którą opanował szatan. [...] Dla Lutra zaś to właśnie człowiek był wierzchowcem dosiadanym przez śmierć

i diabła. Z tej niewoli mogła go uratować tylko łaska, która czyniła zeń posłuszne narzędzie Boga.

Źródło: Krzysztof Mrowcewicz, *Czemu wolność mamy? Antynomie wolności w poezji Jana Kochanowskiego i Mikołaja Sępa Szarzyńskiego*, Wrocław 1987, s. 209.

Wizja człowieczeństwa w twórczości Mikołaja Sępa Szarzyńskiego

Wizja człowieczeństwa obecna w twórczości Mikołaja Sępa Szarzyńskiego również wiązała się z przyjęciem za pewnik, że Bóg istnieje, czego dowodem jest stworzony przez Boga doskonały świat. Potwierdza to fragment *Pieśni II. O rządzie Bożym na świecie*, wchodzącej w skład jedynego zbioru utworów, jakie pozostały po Sępie Szarzyńskim, czyli *Rytmów abo Wierszy polskich* (wyd. 1601):

((Mikołaj Sęp Szarzyński

Pieśń II. O rządzie Bożym na świecie

Wiekuiста mądrości, Boże niezmierzony,
który wszystko poruszasz, nie będąc wzruszony,
[...]

Opaczystym obłokom poczyniłeś tory,
w których błądzić nie mogą, zgodne wiodąc spory;
[...]

Spólnie się żywić muszą żywioły podniebne –
nie dziw, żeś dał naturze prawo tak chwalebne,
że nie władnie odstąpić od Twojej wiecznej woli,
gdyż Ty w prawie dobroci trwasz i dobrej woli.

Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Pieśń II. O rządzie Bożym na świecie*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 54.

Jednak w późniejszych od pieśni *sonetach* nie ma już takiej wizji świata. W *metafizycznej* twórczości Sępa Szarzyńskiego znika renesansowy optymizm, a w zamian wciąż pojawia się przekonanie, że harmonia między kosmosem a człowiekiem została naruszona, czego przyczyną był grzech. Według poety – w naturze ludzkiej istnieje skłonność do ulegania przeciwnikom, których wymienił w jednym z sonetów:

((Mikołaj Sęp Szarzyński

Sonet IV: O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem

Pokój, szczęśliwość, ale bojowanie
był nasz **podniebny**. On srogi ciemności
hetman i świata **łakome** marności
o nasze **pilno czynią zepsowanie**.

Nie dosyć na tym, o nasz możny Panie!
ten nasz dom – ciało, **dla zbiegłych lubości**,
niebacznie **zajrzując** duchowi zwierzchności,
upaść na wieki żądać nie przestanie.

[...]

Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet IV: O wojnie naszej, którą wiemy z szatanem, światem i ciałem*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 51.

Dirk Jacobsz Vellert, *Kuszenie Chrystusa*, 1525

Źródło: Muzeum Narodowe w Warszawie, domena publiczna.

Posiadający wolną wolę człowiek został postawiony przed wyborem, po czyjej stronie się opowiedzieć: Boga czy szatana. Tej alternatywie towarzyszy kolejna – jaką postawę zająć względem istot potężniejszych od siebie: wyczekiwać na efekt odwiecznej walki dobra i zła,

czy wziąć w tym boju udział. W obu przypadkach Sęp Szarzyński w sonetach dawał jednoznaczną odpowiedź. Według niego każdy człowiek powinien stać się rycerzem chrześcijańskim, biorącym udział u boku Boga w wojnie z szatanem, światem i ciałem. Bez pomocy Stwórcy istota ludzka nie ma szans w tej walce, ale to nie oznacza bierności, zdania się wyłącznie na łaskę Boga, bo – według poety – każdy powinien wykazać się aktywnością, zaangażowaniem w sporze z pokusami.

Wizja człowieczeństwa obecna w wierszach autora *Rytmów* wynika ze świadomości, że człowiek jest stworzony na podobieństwo Boże, ale przy tym grzeszny. Dwoistość ludzkiej natury oraz skłonność do ulegania złu powoduje wrażenie pesymizmu obecnego w utworach Sępa Szarzyńskiego. Melancholii wynikającej z przekonania o [predylekcji](#) do grzechu towarzyszy jednak przekonanie, że ziemskie wartości nie mogą zapewnić szczęścia. Ostateczne przesłanie sonetów nie jest pesymistyczne: człowiek występujący w sonetach XVI-wiecznego polskiego poety wie, że wprawdzie ma potężnych przeciwników, ale może ich pokonać pod warunkiem jednoznacznego opowiedzenia się po stronie Dobra.

Słownik

metafizyczny

związany z metafizyką, czyli nauką filozoficzną, której przedmiotem są podstawowe kwestie dotyczące istoty i przyczyny bytu oraz z rozważania o tym, co niepoznawalne, tajemnicze, niedostępne zmysłom i doświadczeniu

sonet

(łac. *sonare* – wydawanie dźwięku, brzmienie, dźwięczenie) gatunek liryczny, który zrodził się we Włoszech ok. XIII wieku, o tematyce salonowo-erotycznej (Petrarka) lub refleksyjno-filozoficznej (Sęp Szarzyński); w zależności od układu rymów wyróżnia się sonet włoski (abba abba cdd cdc lub cdc dcd) i francuski (abba abba cdc dee); kunsztowna kompozycja sonetów wiąże się z wykorzystaniem środków stylistycznych: wymyślnych powtórzeń, gradacji, paralelizmów, metafor

Prezentacja TED

Polecenie 1

Wysłuchaj wykładu profesora Pawła Stępnia, następnie wyjaśnij, w jaki sposób znajomość kontekstów religijnych pomaga w interpretacji utworów M. Sępa Szarzyńskiego.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dppc6GN5z>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału dotyczący Wizji człowieczeństwa w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.

Polecenie 2

Zapoznaj się z *Pieśnią II. O rządzie Bożym na świecie* M. Sępa Szarzyńskiego. Następnie napisz liczący co najmniej 100 słów tekst argumentacyjny, w którym wyjaśnisz, jaką wizję człowieka przedstawił poeta w tym wierszu.

((Mikołaj Sęp Szarzyński

Pieśń II. O rządzie Bożym na świecie

Wiekuiста mądrości, Boże niezmierzony,
który wszystko poruszasz, nie będąc wzruszony,
[wściągasz prawem aniołów](#) wojska niezliczone,
tak że muszą z Twą wolą [chcienia mieć złączone](#).

Opaczystym obłokom poczyniłeś tory,
w których błądzić nie mogą, zgodne wiodąc spory;
pokazuje nam gwiazdy Tytanowe koło,
w pewny czas rogi bierze Cyntyja na czoło.

Spólnie się żywić muszą żywioły podniebne –
nie dziw, żeś dał naturze prawo tak chwalebne,
że nie władnie odstąpić od Twojej wiecznej woli,
gdyż Ty w prawie dobroci trwasz i dobrej woli.

Proch podnóżka Twojego, czemu wolność mamy
Twych ustaw ustępować, w których żywot znamy,
do tego przystępując, co śmiertelnie szkodzi?
Dałeś rozum – przecz u nas Fortuna się rodzi?

Porzuć straszne pioruny, zatrać i przygody,
którymi nam znać dawasz, że chcesz z nami zgody,
a utwierdź wolność chceniu, której nie zna użyć:
wolim w świętej ojczyźnie tobie wiecznie służyć.

Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Pieśń II. O rządzie Bożym na świecie*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 54.

Sprawdź się

Teksty do ćwiczeń

((Mikołaj Sęp Szarzyński

Sonet I: O krótkości i niepewności na świecie żywota człowieka

Echej, jak gwałtem obrotne obłoki
i Tytan prędkie lotne czasy pędzą,
a chciwa może odciąć rozkosz nędzą
śmierć – tuż za nami spore czyni kroki.

A ja, co dalej, lepiej cień głęboki
błądów mych widzę, które gęsto jędzą
strwożone serce ustawiczną nędzą,
i z płaczem ganię młodości mej skoki.

O moc o rozkosz o skarby pilności,
choćby nie darmo były, przedsię szkodzą,
bo naszą chciwość od swej szczęśliwości
własnej (co Bogiem zowiemy) odwodzą

niestałe dobra. O stokroć szczęśliwy,
który tych cieniów w czas zna kształt prawdziwy.

Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet I: O krótkości i niepewności na świecie żywota człowieka*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 49.

((Mikołaj Sęp Szarzyński

Sonet II: Na one słowa Jopowe: Homo natus de muliere, brevis vivens tempore etc

Z wstydem poczęty człowiek, urodzony
z boleścią, krótko tu na świecie żywie,

i to **odmiennie**, nędznie, bojaźliwie,
ginie, od słońca jak cień opuszczony.

I od takiego, Boże nieskończony,
(w sobie chwalebnie i w sobie szczęśliwie
sam przez się żyjąc) żądasz **jakmiarz** chciwie
być miłowany i chcesz być chwalony?

[...]

Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet II: Na one słowa Jopowe: Homo natus de muliere, brevi vivens tempore etc.*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 50.

Jop – Hiob, bohater księgi Starego Testamentu

Homo natus de muliere, brevi vivens tempore etc. – (łac.) Człowiek urodzony z niewiasty,
żyjąc przez czas krótki... (Jb 14,1)

((Mikołaj Sęp Szarzyński

Sonet V: O nietrwalej miłości rzeczy świata tego

I nie miłować ciężko, i miłować
nędzna pociecha, gdy żądzą zwiedzione
myśli **cukrują** nazbyt rzeczy one,
które i **mienić, i muszą się psować**.

Komu tak będzie **dostatkiem** smakować
złoto, **scepter**, sława, rozkosz i stworzone
piękne oblicze, by tym nasycone
i mógł mieć serce, i **trwóg się warować**?

Miłość jest własny bieg bycia naszego
ale z żywiołów utworzone ciało –
to chwając, **co zna początku równego –**
zawodzi duszę, której wszystko mało,
gdy Ciebie, wiecznej i **prawej** piękności
samej nie widzi – celu swej miłości.

Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet V: O nietrwałej miłości rzeczy świata tego*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 51–52.

Mikołaj Sęp Szarzyński

Sonet III: Do naświętszej Panny

Panno **beZRÓwna**, stanu człowieczego
wtóra **ozdobo**, nie psowała w której
pokora serca ni godność **pokory**,
przedziwna Matko Stworzyciela swego!

[...]

Tyś jest dusz naszych **jak księżyc** prawdziwy,
w którym wiecznego **baczymy** promienie
miłosierdzia, gdy na nas grzech straszliwy
przywodzi smutnej nocy ciężkie cienie.

[...]

Źródło: Mikołaj Sęp Szarzyński, *Sonet III: Do naświętszej Panny*, [w:] *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993, s. 50–51.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaznacz właściwą odpowiedź.

Według *Sonetu* / M. Sępa Szarzyńskiego prawdziwym szczęściem człowieka jest dążenie do:

☐ posiadania rodziny

☐ korzystania z przyjemności związanych z młodym wiekiem

☐ władzy

☐ Boga

Ćwiczenie 2

Co – według *Sonetu I* M. Sępa Szarzyńskiego – odciąga ludzi od Boga? Zaznacz poprawne odpowiedzi.

☐ bogactwo

☐ chciwość

☐ przyjemności cielesne

☐ nędza

☐ żądza posiadania

☐ śmierć

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Na podstawie *Sonetu I*, *Sonetu II* i *Sonetu V* Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego określ cechy Boga, a następnie dopisz do nich antonimy.

Ćwiczenie 5

Zredaguj kilkudzaniową notatkę, w której odpowiesz na pytanie: „Czy według M. Sępa Szarzyńskiego człowiek może nie kochać?”. Swoją wypowiedź zilustruj odpowiednim cytatem z utworu.

Ćwiczenie 6

W liczącej co najmniej 80 słów notatce scharakteryzuj dwa typy miłości przedstawione przez podmiot liryczny *Sonetu V* M. Sępa Szarzyńskiego.

Ćwiczenie 7

Mikołaj Sęp Szarzyński nieraz wspominał w swoich sonetach o lękach dręczących człowieka. Napisz wypowiedź argumentacyjną, w której wyjaśnisz, z czego te lęki wynikają.

Ćwiczenie 8

W formie kilkudzaniowej notatki wyjaśnij, jakie są konsekwencje rozdwojenia człowieka na sferę cielesną i duchową.

Ułóż plan wystąpienia na temat: „Optymistyczna czy pesymistyczna? – jaka jest wizja człowieczeństwa w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego?”.

Praca domowa

Napisz wypracowanie, w którym przeprowadzisz interpretację porównawczą *Sonetu V: O nietrwalej miłości rzeczy świata tego* Mikołaja Sępa Szarzyńskiego z utworem greckiego poety Anakreonta (VI/V w. p.n.e.):

“ **[Ciężko nie kochać...]**

Ciężko nie kochać,
Kochać – też ciężko,
Najciężej jednak
Kochać daremnie.

Źródło: *[Ciężko nie kochać...]*, [w:] Anakreont, *Anakreont i anakreontyki*, tłum. Jerzy Danielewicz, Warszawa 1987, s. 55.

Dla nauczyciela

Autor: Anna Grabarczyk

Przedmiot: Język polski

Temat: Wizja człowieczeństwa w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;

4) rozpoznaje w tekście literackim środki wyrazu artystycznego poznane w szkole podstawowej oraz środki znaczeniowe: oksymoron, peryfrazę, eufonię, hiperbolę; leksykalne, w tym frazeologizmy; składniowe: antytezę, paralelizm, wyliczenie, epiforę, elipsę; wersyfikacyjne, w tym przerzutnię; określa ich funkcje;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

Lektura obowiązkowa

13) wybrane wiersze następujących poetów: Daniel Naborowski, Jan Andrzej Morsztyn, Mikołaj Sęp-Szarzyński;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- porówna dwa typy miłości opisane w Sonecie V: *O nietrwalej miłości rzeczy świata tego* Mikołaja Sępa Szarzyńskiego oraz opisz konsekwencje dążenia ludzi do zdobycia ziemskich wartości;
- scharakteryzuje przedstawionego w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego człowieka jako istotę złożoną ze sfery cielesnej i duchowej;
- scharakteryzuje wizję człowieczeństwa obecną w sonetach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- prezentacja multimedialna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z treściami w sekcji „Wprowadzenie” oraz „Przeczytaj”. Następnie przygotowują prezentację multimedialną, w której odniosą się do następujących kwestii:
 - Człowiek jako przedmiot badań naukowych,
 - Wizja człowieczeństwa w czasach Mikołaja Sępa Szarzyńskiego,
 - Wizja człowieczeństwa w twórczości Mikołaja Sępa Szarzyńskiego.
2. Chętne osoby przygotowują się do recytacji wybranego z e-materiału utworu Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy temat lekcji i prosi uczniów, by na podstawie wiadomości zdobytych przed lekcją zaproponowali cel zajęć oraz kryteria sukcesu.
2. Chętne osoby prezentują prace, które wykonały przed lekcją. W ten sposób wprowadzamy uczniów w temat zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Odczytanie tekstu literackiego z elementami interpretacji aktorskiej.
Chętne osoby prezentują recytację wybranego utworu Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego. Po uczniowskiej prezentacji pozostała część klasy przedstawia swoje spostrzeżenia i refleksje dotyczące utworu oraz prezentacji. Uczniowie zapisują wnioski w formie notatki.
2. Kształcenie postrzegania historii literatury i dziejów kultury jako procesu. Nauczyciel, nawiązując do zadania przed lekcją, zadaje uczniom pytania:
 - Jaki był światopogląd ludzi epoki, w której powstały sonety Sępa Szarzyńskiego?
 - Czym charakteryzuje się metafizyczna twórczość Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego?
3. Praca z multimedium. Nauczyciel czyta polecenie: Wysłuchaj wykładu profesora Pawła Stępnia, następnie wyjaśnij, w jaki sposób znajomość kontekstów religijnych pomaga w interpretacji utworów M. Sępa Szarzyńskiego. Prosi o obejrzeniu materiału z sekcji „Prezentacja TED” i wykonanie polecenia.
Polecenie 2. uczniowie mogą wykonać w kilkusobowych grupach: Zapoznaj się z całą *Pieśnią II: O rządzie Bożym na świecie* M. Sępa Szarzyńskiego. Następnie napisz liczący co najmniej 100 słów tekst, w którym wyjaśnisz, jaką wizję człowieka przedstawił poeta w tym wierszu.

Faza podsumowująca:

1. Utrwalanie wiedzy i umiejętności. Uczniowie w parach rozwiązują ćwiczenia zawarte w sekcji „Sprawdź się”. Następnie, aby uzasadnić poprawność rozwiązań, omawiają je

w większych grupach, przygotowując spójną argumentację, którą zaprezentują na forum klasy.

Praca domowa:

1. Napisz wypracowanie, w którym przeprowadzisz interpretację porównawczą *Sonetu V: O nietrwałej miłości rzeczy świata tego* Mikołaja Sępa Szarzyńskiego z utworem greckiego poety Anakreonta (VI/V w. p.n.e.):

„Ciężko nie kochać,
Kochać – też ciężko,
Najciężej jednak
Kochać daremnie”.

Źródło: Anakreont, *[Ciężko nie kochać...]*, [w:] *Anakreont i anakreontyki*, przeł. Jerzy Danielewicz, Warszawa 1987, s. 55.

Materiały pomocnicze:

- https://rcin.org.pl/Content/52758/WA248_68633_P-I-2524_mrowcew-sep.pdf
- Mikołaj Sęp-Szarzyński, *Antologia polskiej poezji metafizycznej epoki baroku. Od Mikołaja Sępa-Szarzyńskiego do Stanisława Herakliusza Lubomirskiego*, oprac. K. Mrowcewicz, Warszawa 1993.

Wskazówki metodyczne

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Prezentacja TED” do podsumowania lekcji.